

A CD-ROM felhasználóképzés hatása a keresőoperátorok használatára

Az elmúlt évtizedben jelentősen növekedett az igény a végfelhasználói CD-ROM keresésekre, ennek megfelelően nőtt a könyvtárosok által nyújtott segítség és felkészítés mértéke is. Ennek ellenére nem sok kutatást végeztek ezek hatékonyságáról.

A kutatások azt jelzik, hogy sok felhasználó nem jól keres, viszont élvezi a keresést, függetlenül annak sikerességétől. A kutatások a nekik nyújtott segítség és oktatás mértékének növekedését is jelzik; nem tudni azonban, hogy ez hogyan hat keresési gyakorlatukra. Ezzel kapcsolatosan az *Albany Egyetemen* végeztek vizsgálatot. Azt akarták megtudni, hogy a csoportos vagy az egyéni oktatásnak van-e jobb eredménye. Úgy tűnt, hogy akik valamilyen képzésben részt vettek, sokkal jobb keresőkke váltak. Különösen arra voltak kíváncsiak, hogy mennyivel inkább alkalmazták a Boole-operátorokat, a mezőkre való szűkítést, és a korábbi keresési eredményeket.

Irodalmi áttekintés

Bár sok tanulmány foglalkozott a felhasználók elégedettségével, kevés vizsgálta a képzés hatását. *Domenica M. Barbuto* és *Elena E. Cevallos* úgy találták, hogy a diákok általában nem használják az oktatás során hangsúlyozott összetettebb keresési módokat. *Rebecca Bostian* és *Anne Robbins* megállapításai szerint csak az élő bemutatónak van igazán hatásuk. *Dorothy F. Davies* a különböző módszerek közül a videósat találta a legeredményesebbnek.

A vizsgálat módszerei

Az adatgyűjtés során először egyrészt listába vettek minden olvasót, aki egy kiválasztott időszakban használta a SilverPlatter CD-ROM-kiadványokat. Kérdőíven összegyűjtötték a demográfiai adataikat, a számítógépek használatával kapcsolatos tapasztalataikat, és a CD-ROM kereséssel kapcsolatban általuk eddig kapott segítséget. Másrészt elmentették a válaszadók keresési stratégiáját, és ezt a kérdőívhez csatolták. Több mint ezer olvasóról gyűjtöttek adatokat. Ezek közül több százat töröltek, akiknek a könyvtárosok azonnali, közvetlen segítséget nyújtottak, így végül 675 olvasóról rögzítettek használható adatokat. Ezek a következők:

1. Alapvető demográfiai adatok.
2. Számítógépes tapasztalatok.
3. A jelenlegi keresés célja, a vele való elégedettség.

4. Korábbi CD-ROM-képzés és segítség.

Az adatgyűjtés második része a válaszadók keresési stratégiájára vonatkozott. Bár torzíthatta a felmérést a felmért személyek által bementett adatok szokásos pontatlansága, az adott keresés alapján meghatározták a diákok keresési szintjét. Minden keresést a használt Boole-operátorok, mezőre korlátozott keresések, korábbi keresési eredmények felhasználása száma szerint kódoltak. Bár a különböző operátorok használata nem feltétlenül szükséges a jó kereséshez, korrekt használatuk világosan jelzi a megfelelő tudást és készséget, továbbá ezek objektíven mérhetők.

A vizsgált populáció

A felmérésben részt vevők főként nők voltak (csaknem 66%), s túlnyomórészt a társadalomtudományokkal foglalkoztak (28,6% pszichológia, 21,5% pedagógia, 14,5% egyéb társadalomtudomány). A szakterületi megoszlás sokkal inkább hasonlít az egyetem megoszlására, mint a nemi, mivel a hallgatók között kisebb arányban szerepelnek a nők. A használt adatbázisok is tükrözik a szakterületi megoszlást: a SilverPlatter adatbázisok közül 26,1%-ban a PsycLIT-et, 22%-ban az ERIC-et használták.

Eredmények

Az SPSS statisztikai programcsomag segítségével kódolták és elemezték a válaszokat. Az operátorok helyes használatának három kategóriája: (1) magas szint: három vagy több operátor, (2) közepes: két operátor, (3) alacsony: egy operátor használata. A negyedik csoportba tartoznak azok, akik nem vagy rosszul használták az operátorokat. Ezután a valamikor képzetteket és a soha nem képzetteket hasonlították össze a keresés szintje szerint (1. táblázat).

1. táblázat

A képzés és a használati szint viszonya

	Nem vagy rosszul használta	Alacsony szint	Közepes szint	Magas szint
Képzésben részt vett	56 19,5%	60 20,9%	98 34,1%	73 25,4%
Képzésben nem vett részt	116 29,9%	106 27,3%	111 28,6%	55 14,2%

Minden csoportba kerültek képzésben részt vettek, de arányaikat tekintve ők mutatkoztak jobbnak, a statisztikai szignifikancia szintje azonban alacsony.

A következő összehasonlításban a felhasználók státusát vették figyelembe (2. táblázat).

2. táblázat

A státus és a használati szint viszonya

	Nem vagy rosszul használta	Alacsony szint	Közepes szint	Magas szint
Oktatók	10 45,5%	2 9,0%	6 27,3%	4 18,2%
Posztgraduális diákok	77 21,6%	77 21,6%	121 34,0%	81 22,8%
Undergraduate diákok	77 23,8%	84 30,9%	76 27,9%	35 12,9%
Segéd-személyzet	4 26,7%	2 13,3%	5 33,3%	4 26,7%

A harmadik összevetés szakterület szerint vizsgálta a használat szintjét (3. táblázat).

3. táblázat

A szakterület és a használati szint viszonya

	Nem vagy rosszul használta	Alacsony szint	Közepes szint	Magas szint
Természettudományok	13 21,7%	14 23,3%	20 33,3%	13 21,7%
Társadalomtudományok és üzlet	108 21,6%	123 24,6%	163 32,7%	105 21,0%
Humánórák	34 53,1%	14 21,9%	11 17,2%	5 7,8%
Regionális tanulmányok	11 47,8%	6 26,1%	4 17,4%	2 8,7%

A használat szintje nem mutatott kapcsolatot az életkorral és a nemmel. Bár a korábban soha nem keresők között voltak legtöbben, akik nem vagy rosszul használták az operátorokat (31,3%), a továbbiakban nem mutatkozott egyértelmű kapcsolat (4. táblázat).

4. táblázat

A használati szint és a korábbi CD-ROM használat kapcsolata

	Nem vagy rosszul használta	Alacsony szint	Közepes szint	Magas szint
Soha	15 31,3%	14 29,2%	10 20,8%	9 18,8%
Egyszer	10 19,2%	14 26,9%	15 28,8%	13 25,0%
2-5 alkalommal	40 25,2%	43 27,0%	52 32,7%	24 15,1%
6 vagy több alkalommal	107 25,7%	95 22,8%	132 31,7%	82 19,7%

Az online katalógusban való keresés, az interaktív oktatószoftver használata, az online adatbázisokban való keresés, az e-mail gyakorlat sem mutatott kapcsolatot a használati szinttel.

Következtetések

Az a feltevés, hogy a képzésben részt vett vagy segített felhasználók sokkal jobban keresnek, jó kiindulási alapnak látszik, de még további kutatásra van szükség, hogy ezt biztosan ki lehessen jelteni. Számos változó nem mutatott szoros kapcsolatot a keresési szinttel. A csoportos oktatás és a képzési szint között mutatkozott kapcsolat, de gyengébb a vártnál.

Az első kérdés, amit a felsőoktatási könyvtárak könyvtárosainak fel kell tenniük: okosan teszik-e a könyvtárosok, hogy tanítják és segítik a végfelhasználókat. A válasz feltehetően igen. Ez a vizsgálat csak a Boole-operátorokkal, a mezőkre való kereséssel, és a további keresési eredmények felhasználásával foglalkozott. Igaz, hogy a Boole-operátorok eléggé idegenek a felhasználók számára, és a képzés során túl sok információt kapnak, sok elvész. Ha keveset tanulnak, de tisztában lesznek a CD-ROM technikájával és a könyvtárral, eredményesebb lesz a munka.

JACOBSON, T. E.-NEWRIK, J. G.: The effect of CD-ROM instruction on search operator use. = College & Research Libraries, 57. köt. 1. sz. 1996. p. 68-76./

(Murányi Péter)